

ΤΑΞΗ: Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΑΠΟΦΟΙΤΟΥΣ
ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ

Ημερομηνία: Παρασκευή 3 Ιανουαρίου 2020
Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

- α) Σωστό
- β) Λάθος
- γ) Λάθος
- δ) Σωστό
- ε) Λάθος

ΘΕΜΑ Α2

- α) σχολ. βιβλίο, σελ.23: «Από τα πολλά προβλήματα που κληροδότησε ... του ελληνικού κράτους «επαναστατικό δικαίω».
- β) σχολ. βιβλίο, σελ. 50-51: «Το Μάρτιο του 1922 τα δημοσιονομικά δεδομένα ... και τις βαρύτερες συνέπειές της».
- γ) σχολ. βιβλίο, σελ.92-93: «Το κόμμα του Γ. Θεοτόκη ήταν πιο μετριοπαθές από το Ραλλικό και το Εθνικό κόμμα. Ζητούσε ... αποτέλεσε τον πυρήνα των Αντιβενιζελικών».

ΘΕΜΑ Β1

σχολ. βιβλίο, σελ. 91-92: «Όσον αφορά τη δομή του βενιζελικού κόμματος ... όπως συνέβαινε και σε κάθε άλλο κόμμα».

ΘΕΜΑ Β2

- α) σχολ. βιβλίο, σελ. 17-18: «Τα οικονομικά μεγέθη της χώρας, ο μικρός ... σημαντικό ποσοστό των δημοσίων εσόδων».
- β) σχολ. βιβλίο, σελ. 54: «Στο εξωτερικό εμπόριο κυριάρχησε προοδευτικά ... είχε και θετικά στοιχεία».

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1**Ενδεικτική απάντηση**

(πλάγια γράμματα με υπογράμμιση: χωρία της απάντησης όπου αξιοποιούνται τα κείμενα)

Ενδεικτικός πρόλογος: σχολ. βιβλίο, σελ. 25

Η απουσία βαριάς βιομηχανίας στην Ελλάδα περιόριζε το ενδιαφέρον για την εκμετάλλευση του υπεδάφους. Οι δραστηριότητες στο χώρο αυτό είτε αποσκοπούσαν σε εξαγωγές, είτε στην εξυπηρέτηση των περιορισμένων τοπικών αναγκών. Στις εξαγωγές το βάρος έπεσε σε μεταλλευτικά προϊόντα που τα ισχυρά βιομηχανικά κράτη της Δυτικής Ευρώπης χρησιμοποιούσαν ως πρώτες ύλες στη μεταλλουργία τους.

α) σχολ. βιβλίο, σελ. 25- 26

Η Ελλάδα, έστω και στις περιορισμένες διαστάσεις του 19^{ου} αιώνα, είχε ικανοποιητική ποικιλία κοιτασμάτων, συνήθως όμως σε μικρές ποσότητες. Η ενθάρρυνση της μεθοδικής τους εκμετάλλευσης στις αρχές της δεκαετίας του 1860 με νομοθεσία που επέτρεπε την «εκχώρηση» μεταλλευτικών δικαιωμάτων με ευνοϊκούς όρους, προκάλεσε τη ραγδαία εξέλιξη του κλάδου. Χαρακτηριστικά των παραπάνω είναι όσα αναφέρονται στο **Κείμενο Α** της ιστορικής πηγής στο οποίο παρουσιάζεται η ψήφιση του νόμου ΣΒ΄ της 18^{ης} Ιουλίου 1852, που παραχωρούσε την εκμετάλλευση των ορυχείων της σύριδας στη Νάξο, ύστερα από δημοπρασία, στον Άγγλο Ρίτσαρντ Άμποτ με ευνοϊκούς για το δημόσιο όρους. Την ίδια περίοδο το ενδιαφέρον για μεταλλευτικά και οικοδομικά υλικά είχε ενισχυθεί εξαιτίας διαφόρων συγκυριών, όπως π.χ ήταν τα έργα για τη διάνοιξη της διώρυγας του Σουέζ, ένα έργο που ολοκληρώθηκε το 1869 και που με την υλοποίησή του αναβάθμισε συνολικά την Ανατολική Μεσόγειο. Οι ελληνικές κυβερνήσεις της εποχής προσπάθησαν να ξεπεράσουν τα εμπόδια που παρουσιάζονταν στον τομέα ορισμένων βιομηχανικών υλών. Για το λόγο αυτό, όπως επισημαίνεται και στο **Κείμενο Β**, το 1867 ψηφίζεται ο νόμος «περί μεταλλείων και ορυκτών» που στόχευε στην ενθάρρυνση των ξένων επενδύσεων αφενός και στον προσανατολισμό της εγχώριας αποταμίευσης στην εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου της ελληνικής γης αφετέρου.

β) σχολ. βιβλίο, σελ. 26

Οι παραπάνω συγκυρίες και οι νομοθετικές πρωτοβουλίες έδωσαν ώθηση στην μεθοδικότερη εκμετάλλευση του υπεδάφους της χώρας. Η πιο γνωστή περιοχή μεταλλευτικής δραστηριότητας υπήρξε, όπως και στην αρχαιότητα, το Λαύριο. Το 1866 άρχισε εκεί τις εργασίες της μία γαλλο-ιταλική εταιρεία (Σερπιέρι- Ρου) με στόχο την εξαγωγή μεταλλεύματος όχι μόνο από τα υπόγεια κοιτάσματα αλλά και από

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2020
Α΄ ΦΑΣΗ

E_3.Ιλ3Α(α2)

τις «σκωρίες», τα υλικά που είχαν συσσωρευτεί εκεί στη διάρκεια των αιώνων εκμετάλλευσης των ορυχείων κατά την αρχαιότητα. Η τεχνολογία της εποχής επέτρεπε την απόσπαση μεταλλεύματος από αυτά τα κατάλοιπα. Η εξόρυξη αργύρου και μολύβδου γνώρισε σημαντική άνθηση και πρόσθεσε στις ελληνικές εξαγωγές προϊόντα αξίας πολλών εκατομμυρίων δραχμών. Στην αύξηση των εσόδων από την εξόρυξη μεταλλευμάτων εκτός από τα ορυχεία του Λαυρίου, σημαντική ήταν και η συνεισφορά στα κρατικά ταμεία από την παραγωγή σμύριδας, η οποία όπως σημειώνεται και στο **Κείμενο Α** έφθασε το 1856 τις 40.000 καντάρια, ενώ το 1859 η εξαγωγή απέφερε 256.424 δρχ. Ακόμη από τις εκμεταλλεύσεις του ελληνικού υπεδάφους ξεχώριζαν εκείνες της Μήλου που παρήγε θειάφι και της Θήρας, η περίφημη θηραϊκή γη, η οποία χρησιμοποιήθηκε ως οικοδομικό υλικό σε μεγάλα έργα. Σύμφωνα μάλιστα με το **Κείμενο Α** πρόκειται για ένα εξαγωγίμο ορυκτό που απέφερε την παραπάνω περίοδο έσοδα αξίας 141.354 δρχ. Αμέσως μετά τη σμύριδα ένα άλλο εκμεταλλεύσιμο υλικό ήταν και ο λιγνίτης. Αν και είχε εντοπισθεί στο Μαρκόπουλο της Αττικής από παλιά η ύπαρξη στρωμάτων του, τελικά μόνο τα κοιτάσματα της Κύμης (Εύβοια) ήταν πιο ικανοποιητικά από άποψη εκμεταλλεύσεως, μολονότι η χρησιμοποίησή του στα πλοία παρείχε τη δυσκολία της μη συναγωνιστικότητας σε σχέση με τους αγγλικούς λιγνίτες, αφού θα απαιτούσε για ισόποση θερμαντική απόδοση μεγαλύτερους αποθηκευτικούς χώρους πάνω στο πλοίο. Με την οικοδομική ανάπτυξη που γνώρισε η χώρα μετά τη δεκαετία του 1870, εμφανίστηκαν στο προσκήνιο νέα υλικά, όπως το μάρμαρο. Χαρακτηριστικές πληροφορίες για τα παραπάνω προσφέρει το **Κείμενο Α**, στο οποίο αναφέρεται ότι παρόλο που είχαν αρχίσει να αξιοποιούνται οι γύψοι της Μήλου και κυρίως τα μάρμαρα της Πεντέλης, της Πάρου, της Τήνου, της Ελευσίνας και του Ταυγέτου, εντούτοις από οικονομικής απόψεως δεν πρόσφεραν κάποιο ενδιαφέρον. Η αξιοποίηση όμως των θαυμάσιων μαρμάρων που διέθετε η χώρα πήρε σημαντικές διαστάσεις κατά τα τέλη του 19^{ου} αιώνα.

Στην αύξηση των δραστηριοτήτων για την αξιοποίηση του υπεδάφους και της οικοδομικής δραστηριότητα αυτής της εποχής, σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η διεύρυνση της Αθήνας και η έκρηξη του πληθυσμού της. Όπως παρουσιάζεται και στο **Κείμενο Γ** ο πληθυσμός της πρωτεύουσας αριθμεί κιάλας 45.000 κατοίκους το 1870. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να αναπτυχθεί μια δευτερογενής δραστηριότητα στον Πειραιά σε υπερβολικά μεγάλο βαθμό, η κατασκευή τούβλων και κεραμιδιών που προορίζονταν για τις νέες οικοδομές. Έτσι, η οικοδομική δραστηριότητα απαιτεί τη λατόμηση των γύρω λόφων με την παράλληλη χρησιμοποίηση των υλικών τους. Βέβαια η παραγωγή οικοδομικών υλικών παρουσιάζει, εκτός από οικονομικό όφελος- συγκέντρωση στην πρωτεύουσα των μαστόρων απ' όλες τις περιοχές της επικράτειας- περιβαλλοντικές επιπτώσεις αφού μετέτρεψε την περιφέρεια του Πειραιά σε ανθυγιεινή ζώνη στάσιμων υδάτων.

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2020
Α΄ ΦΑΣΗ

Ε_3.Ιλ3Α(α2)

Ενδεικτικός επίλογος: Με βάση όσα αναφέρθηκαν παραπάνω γίνεται σαφές γιατί τα μεταλλευτικά προϊόντα και οι πρώτες ύλες πλησίαζαν το 1/5 της συνολικής αξίας των εξαγωγών της χώρας προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα.

ΘΕΜΑ Δ1**Ενδεικτική απάντηση**

(πλάγια γράμματα με υπογράμμιση: χωρία της απάντησης όπου αξιοποιούνται τα κείμενα)

Ενδεικτικός πρόλογος: σχολ. βιβλίο, σελ. 94

Με αφορμή τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, εκφράστηκαν διαφορετικές απόψεις ως προς τη σκοπιμότητα ή μη της συμμετοχής της Ελλάδας στον πόλεμο. Οι Φιλελεύθεροι τάσσονταν υπέρ της συμμετοχής στον πόλεμο, στο πλευρό της Αντάντ. Ο βασιλιάς έλαβε τελικά θέση υπέρ της ουδετερότητας της Ελλάδας. Η εμμονή του Κωνσταντίνου στη θέση αυτή, τον οδήγησε να δράσει με τρόπο που υπέσκαπτε τα θεμέλια του πολιτικού συστήματος. Ο βασιλιάς ανέπτυξε μυστική διπλωματία εν αγνοία της κυβέρνησης, καταφεύγοντας ακόμη και σε παράνομα μέσα (π.χ. παράδοση απόρρητων διπλωματικών εγγράφων στους Γερμανούς). Το 1915 προκάλεσε δύο φορές την παραίτηση της κυβέρνησης.

α) σχολ. βιβλίο: σελ. 94-95

Στις εκλογές που προκηρύχθηκαν μετά τη δεύτερη παραίτηση του Βενιζέλου, δεν συμμετείχαν οι Φιλελεύθεροι, καθώς θεωρούσαν την ενέργεια του βασιλιά ως παραβίαση του συντάγματος. Εκδηλώσεις βίας και φανατισμού δημιούργησαν χάσμα ανάμεσα στις δύο παρατάξεις και κυριάρχησε το μίσος. Όποιος ήταν κατά του πολέμου, κινούσε αμέσως την υποψία στους Βενιζελικούς, ότι ήταν κατά της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, κατά των εθνικών συμφερόντων. Χαρακτηριστικές του κλίματος είναι οι ύβρεις «οι υποέλληνες, οι γερμανοέλληνες, οι βουλγαροέλληνες των Αθηνών» που αποδίδονται στους αντιβενιζελικούς, στην εφημερίδα ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. Η δράση τους αξιολογείται ως ύπουλη και προδοτική, ίσως με αφορμή τη διαρροή απόρρητων διπλωματικών εγγράφων προς τους Γερμανούς από την πλευρά του βασιλιά Κωνσταντίνου.

Οι Αντιβενιζελικοί από την άλλη έβλεπαν στο πρόσωπο των Βενιζελικών βίαιους πράκτορες της Αντάντ, που μάχονταν τον βασιλιά, κατέστρεφαν την ενότητα του έθνους και έθεταν σε κίνδυνο το κράτος. Μάλιστα στην εφημερίδα ΣΚΡΙΠΠ, ο Βενιζέλος αποκαλείται εγκάθετος, πιόνι, των δυνάμεων της Αντάντ που εκτέλεσε το οργανωμένο και εγκληματικό σχέδιο τους κατά του Βασιλιά και της πατρίδας.

Όσο προχωρούσε ο καιρός τα δύο κόμματα διέφεραν όλο και λιγότερο μεταξύ τους στην πολιτική πρακτική και την προπαγάνδα, παράλληλα όμως όλο και περισσότερο ενισχυόταν ο διπολισμός. Στα μέσα του 1916 το Κοινοβούλιο χάθηκε

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2020

Α' ΦΑΣΗ

E_3.Ιλ3Α(α2)

ουσιαστικά από το προσκήνιο. Το κλίμα της εποχής επέτρεψε να συμμετάσχουν στη διαμάχη και στρατιωτικοί, οι οποίοι δημιούργησαν δύο οργανώσεις αντίθετες μεταξύ τους, ανάλογα με το αν τα συμφέροντα κάθε ομάδας εξυπηρετούνταν από τον πόλεμο ή την ουδετερότητα. Στις 26 Σεπτεμβρίου ο Βενιζέλος συγκρότησε δική του κυβέρνηση στη Θεσσαλονίκη. Όπως περιγράφεται στο **Κείμενο Α**, η υποδοχή του Βενιζέλου και των στρατιωτικών του κινήματος της εθνικής άμυνας στη Θεσσαλονίκη ήταν θριαμβευτική. Στους δρόμους της πόλης εκτυλίσσονται σκηνές λατρείας και ο Βενιζέλος χαρακτηρίζεται αρχηγός «της Φυλής». Ολόκληρη σχεδόν η πόλη κατέβηκε στην παραλία να χειροκροτήσει τους ευεργέτες του έθνους με την ελπίδα ότι θα αυτοί θα «αναστηλώσουν» τη χώρα και θα ανατρέψουν την κατάσταση της παρακμής που είχαν δημιουργήσει οι φιλοβασιλικές δυνάμεις. Στο **Κείμενο Β** η εικόνα είναι πολύ διαφορετική. Η ημέρα που στην εφημερίδα Μακεδονία περιγράφεται ως αποθέωση του Βενιζέλου, στην Εφημερίδα Σκριπ χαρακτηρίζεται ως η πιο μαύρη σελίδα στην Ιστορία της χώρας. Ο ίδιος ο Βενιζέλος χαρακτηρίζεται ως ένας υποκριτής προδότης που ξεγέλασε το λαό και το Βασιλιά του. Ο τελευταίος, παρουσιάζεται ως μάρτυρας που θα αντισταθεί μέχρι τέλους απέναντι στις βλέψεις των ισχυρών της Γης, για την ελευθερία του ηρωικού ελληνικού λαού. Ο διχασμός είχε ριζώσει πια στην Ελληνική κοινωνία και οι συγκρούσεις πήραν σταδιακά διαστάσεις εμφυλίου πολέμου.

β) σχολ. βιβλίο: σελ. 95

Οι Αντιβενιζελικοί άσκησαν τρομοκρατία στους αντιπάλους, ενώ ο Βενιζέλος κήρυξε έκπτωτο το βασιλιά, ο οποίος υπό την πίεση της Αντάντ εγκατέλειψε το θρόνο και τη χώρα. Οι Φιλελεύθεροι ανέλαβαν στην Αθήνα τη διακυβέρνηση και κήρυξαν τη χώρα σε κατάσταση πολιορκίας. Ο εθνικός διχασμός εξαπλώθηκε στο στράτευμα, καθώς ευνοήθηκαν οι αξιωματικοί της οργάνωσης «Εθνική Άμυνα» εις βάρος άλλων. Η κυβέρνηση παρέτεινε τη θητεία της Βουλής, παρά την πίεση που ασκούσαν τα κόμματα της αντιπολίτευσης.

Αναλυτικότερα, όπως επισημαίνεται στο **Κείμενο Γ**, ο Βενιζέλος ύστερα από την επικράτησή του έναντι του βασιλιά Κωνσταντίνου, ήρθε σε συνεννόηση με την Αντάντ και επέλεξε την ανασύσταση της Βουλής της 31^{ης} Μαΐου του 1915 που είχε διαλυθεί από τον Κωνσταντίνο την ίδια χρονιά. Αρχικά, θεωρήθηκε η ενδεδειγμένη λύση καθώς έτσι θα νομιμοποιούνταν τόσο η διακυβέρνηση από το Βενιζέλο όσο και η ανάληψη του θρόνου από τον καινούργιο διάδοχο, Αλέξανδρο. Παράλληλα, η συμμετοχή της Ελλάδας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο δεν επέτρεπε την διεξαγωγή εκλογών είτε γιατί θα αποκλείονταν κάποιες εμπόλεμες περιοχές είτε γιατί θα υπήρχε απώλεια βενιζελικών ψήφων. Τέλος, το εκλογικό αποτέλεσμα της Παλαιάς Ελλάδας κρίθηκε επισφαλές για την κυβέρνηση Βενιζέλου.